

Прогноз

фітосанітарного стану та рекомендації щодо захисту сільськогосподарських рослин у господарствах Вінницької області восени 2023 року

Багатоїдні шкідники

Щорік в осінній період сільськогосподарським культурам шкодять II-III покоління **листогризучих та підгризаючих совок**.

З листогризучих найбільш поширені й небезпечні капустия совка, совка-гамма, які можуть шкодити капусті та посівам ріпаку, а також бавовникова на кукурудзі, II покоління якої у вересні закінчує, а III – розпочинає розвиток та живлення.

За перевищення порогів шкідливості проти гусениць листогризучих совок використовують Амліго 150ZC, ФК, 0,2-0,3 л/га, Белт 480SC, КС, 0,1-0,15 л/га, Вантекс, Мк.с., 0,1 л/га, Галіл, КС, 0,2-0,3 л/га, Данадим Мікс, КЕ, 1,0 л/га, Децис ф-Люкс 25ЕС, КЕ, 0,25-0,3 л/га, Дімілін 480, КС, 0,4-0,5 л/га, Коннект 112,5SC, КС, 0,4-0,5 л/га, Радіант, КС, 0,3-0,5 л/га, інші. На пізньостиглих сортах капусти ефективні гормональні препарати Матч 050ЕС, КЕ, 0,4 л/га, Номолт, КС, 0,3 л/га, хімічні Альтекс, КЕ, 0,1-0,15 л/га, Белт 480SC, КС, 0,1 л/га, Воліам Флексі 300SC, КС, 0,3-0,4 л/га, Децис ф-Люкс 25ЕС, КЕ, 0,3 л/га, Ексірель, СЕ, 0,25-0,5 л/га, Енжіо 247 SC, КС, 0,18 л/га, Проклейм 5SG, РГ, 0,3-0,4 кг/га, Фастак, КЕ, 0,1-0,15 л/га та біопрепарати Лепідоцид, в.р., 3-5 л/га, Лепідоцид-БТУ, р., 2,0-7,0 л/га, Скарадо-М, ЗП, 2,0-3,0 кг/га, обробки якими найбільш ефективні за дворазового застосування.

З підгризаючих скрізь розповсюджені оклична, озима, рідше - совка-іпсилон. Метелики підгризаючих совок закінчуватимуть літ та відкладання яєць у вересні, після чого відроджені личинки живитимуться в посівах озимини. Неоднорідність перебігу агрокліматичних умов, різноманітність агроценотичних умов (культури, попередники, види обробітку ґрунту) повсюди уможливають утворення осередків підвищеної чисельності та шкідливості гусениць на посівах озимих зернових та ріпаку.

За 5-6 днів до сівби озимих зернових площі необхідно обстежити і за виявлення осередків з чисельністю 2-3 гусениці/м² застосувати отруєні принади з зеленої маси буряків, трав, капусти, кукурудзи, оброблених інсектицидами (2-3% препарату до ваги принади). Найкраще принади розкладати надвечір купками по 150-200 г кожна із розрахунку 15-30, у вогнищах - до 300-500 шт./га, прикриваючи в суху погоду землею. Отруєні принади ефективні та екологічно доцільні і в разі пошкодження сходів – «шилець», коли проводити обприскування інсектицидами ще зарано, особливо за осередкового ураження. З розвитком листової поверхні рослини обприскують Данадимом Мікс, КЕ, 1 л/га, Децисом 100ЕС, КЕ, 0,1-0,25 л/га, Карате Зеоном 050CS, СК, 0,3 л/га, Протеусом 1100D, МД, 0,5-1 л/га. Більш ефективні суміші фосфорорганічних і піретроїдних препаратів у половинних нормах з додаванням 3-4 кг/га сечовини. Кращі результати дають вечірні обробки, коли гусінь харчується на рослинах.

Гусениці **кукурудзяного стеблового метелика**, терміни розвитку якого зміщені на 1-2 тижні пізніше звичайних строків, на посівах кукурудзи південної частини області в серпні розпочали переміщення в місця перезимівлі - нижню частину стебел, але у більшості популяцій цей процес проходить у вересні. Волога погода восени скрізь сприятиме розвитку **фузаріозу** та різноманітних **пліснявих грибів** на пошкоджених качанах.

Чисельність зимуючого запасу личинок кукурудзяного метелика знижують такі важливі технологічні заходи, як забезпечення низького, не вище 10 см, зрізу стебел під час збирання, луцення стерні та рання глибока зяблева оранка. З метою попередження поширення хвороб збиральні роботи слід проводити в якнайбільш стислі строки, вологе зерно просушувати до кондиційних показників та по можливості уникати його механічного травмування.

Мишоподібні гризуни, розвиток яких влітку обмежували коливання температури та спека в кінці серпня, із завершенням збиральних робіт в осінній період та розвитком озимини активно мігруватимуть на посіви озимих зернових колосових та ріпаку в пошуках корму. Чисельність їх протягом осені збільшуватиметься близько середньобогаторічних показників, що потребуватиме проведення постійного моніторингу та проведення винищувальних заходів насамперед на площах, розташованих біля місць резервацій гризунів.

Значно обмежує чисельність мишоподібних гризунів проведення профілактичних заходів: знищення бур'янів, своєчасне і без втрат збирання врожаю, рання глибока зяблева оранка, знищення гризунів у місцях резервацій ще до їх розселення на посіви сільськогосподарських культур. За перевищення порогу шкідливості (3-5

жилих колоній на 1 га восени, більше 5 – навесні) використовують препарати на основі діючих речовин бродіфакум, бромадіолон, флокумафен згідно з «Переліком пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні» (Антимиша, принада, 2-3 пакетики (10 г) на нору, Рат Кіллер Супер, ГП, 5-10 кг/га). Ефективним засобом боротьби з гризунами є готові принади у формі воскових брикетів (0,005%-ний препарат Шторм) тощо. Брикети розкладають по 1 шт. в живу нору або на відстані 10-15 м. При його поїданні гризуни гинуть через 4-8 днів. Якщо 100%-ї загибелі шкідників не досягнуто, розкладання принад повторюють через 7-10 днів до досягнення бажаного ефекту. Взимку за низької ефективності зернових принад по можливості слід використовувати аміачну воду (150-250 г/нору з обов'язковим притоптуванням). Смертність гризунів при застосуванні аміачної води сягає 100%.

Екологічно та економічно доцільне застосування **біологічного методу** боротьби з гризунами шляхом внесення препаратів Бактоцид, с.м., 2-3 г/нору, Родента БІО, з.п., 1-2 кг/га. Для самостійного виготовлення принад використовують Бактеронцид гель або Раттер, р., по 1 л/10 кг принади.

Шкідники та хвороби зернових культур

Суха, тепла або жарка погода восени сприятиме підвищеному рівню шкідливості сисних шкідників у посівах зернових культур. **Попелиці, цикадки** активно живитимуться рослинним соком та розповсюджуватимуть хвороби вірусно-мікоплазмової природи. Тому в таких умовах обов'язковим стає проведення профілактичних заходів захисту від сисних шкідників, не очікуючи перевищення ними порогів шкідливості.

Повсюди посіви заселятимуть **хлібні блішки** та різноманітні **злакові мухи** (шведська, гессенська, озима, опоміза пшенична, чорна пшенична муха). **Хлібний турун (жужелиця)** створюватиме незначну загрозу насамперед на повторних посівах півдня області, яка підвищуватиметься за теплої, з помірним, але регулярним зволоженням, погоди.

Восени на ранніх, загущених посівах з високими фонами живлення у разі тривалої теплої і вологої погоди проявлятимуться **борошниста роса, септоріоз, бура листкова іржа**.

Для обґрунтованого вибору необхідного протруйника відповідного спектру фунгітоксичної дії перед сівбою доцільно провести фітопатологічний аналіз насіння для визначення видового складу наявних збудників хвороб. Протруєння дає змогу знешкодити збудників хвороб, які передаються через насіннєвий матеріал, послаблює негативний вплив пошкоджень та травмування на якість посівного матеріалу, стимулює ріст і розвиток рослин в результаті дії препаратів на деякі фізіологічні процеси в насінні, що проростає, і таким чином покращує перезимівлю озимих культур. Тому передпосівне протруєння насіння зберігає 5-7, а за епіфітотійного розвитку хвороб – до 15-20 ц/га зерна.

Для протруєння використовують препарати Антал, ТН, 0,3-0,4 л/т, Бенефіс, МЕ, 0,6-0,8 л/т, Вайбранс Інтеграл 235FS, ТН, 1,5-2 л/т, Віал Тріо, КС, 1,25 л/т, Вінцит Форте SC, КС, 1-1,25 л/т, Вітавакс 200ФФ, ВСК, 2,5-3 л/т, Дивіденд Стар 036FS, ТН, 1 л/т, Іниур Перформ, т.к.с., 0,5 л/т, Кінто Плюс, ТН, 1-1,5 л/т, Ламардор Про 180FS, ТН, 0,5-0,6 л/т, Максим Тріо 60FS, ТН, 1,5-2 л/т, Оплот Тріо, КС, 0,4-0,6 л/т, Оріус 5, ТН, 1,25-1,5 л/га, Пассад 190, ТН, 0,3-0,5 л/т, Ранкона І Мікс, МЕ, 1-1,2 л/т, Селест Топ 312FS, ТН, 1-2 л/т, Сертікор 050FS, ТН., 0,75-1 л/т, Систіва, ТН, 0,75-1,5 л/т, Сценік 80FS, ТН, 1,3-1,6 л/т, Терція, КС, 2-2,5 л/т, ТМТД, КС, 3-4 л/т, Тримбіта, ТН, 0,75-1 л/т, інші згідно «Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Такі протруйники, як Бенефіс, МЕ, 0,6-0,8 л/т, Вайбранс Інтеграл 235FS, ТН, 1,5-2 л/т, Вітавакс 200ФФ, ВСК, 2,5-3,0 л/т, Іниур Перформ, т.к.с., 0,5 л/т, Ламардор 400FS, ТН, 0,2 л/т, Ламардор Про 180FS, ТН, 0,5-0,6 л/т, Юнта Квадро 373,4 FS, ТН, 1,5-1,6 л/т загалом ефективні проти збудників корневих гнилей, а Латітюд, ТН, 1-2 л/т - зокрема проти офіобольозної кореневої гнилі. Розвиток пітїума, як і інших корневих гнилей, обмежує Сертікор 050FS, ТН в нормі 0,75-1,0 л/га, який, однак, в посушливих умовах може бути фітотоксичним.

Небезпеку розвитку снігової плісняви, яка існує щороку, найкраще попереджують Кінто Дуо, КС, 2,0-2,5 л/т, Ламардор 400 FS, ТН, 0,2 л/т, Ламардор Про 180 FS, ТН, 0,5-0,6 л/т, 1,5-1,6 л/т, Максим 025FS, ТН, 1,5-2 л/т, Максим Стар 025FS, ТН, 1-2 л/т, Пассад 190, ТН, 0,3-0,5 л/т, Систіва, ТН, 1-1,5 л/т, Сценік 80 FS, ТН, 1,3-1,6 л/т, Фунабен Т 480FS, ТН, 2,5 л/т, Юнта Квадро 373,4 FS, ТН. Іншими заходами для попередження та послаблення навесні розвитку снігової плісняви є уникання повторних та загущених посівів, підвищення доз азоту, проведення осінніх підживлень фосфорно-калійними добривами. Фосфорні і калійні добрива, крім того, стримують розвиток корневих гнилей, іржі.

Протруювати можна завчасно (за 2-3 тижні) або перед сівбою. Для завчасного протруювання (інкрустації) дозволяється використовувати насіння з вологістю на 1-3% меншою від нормовано кондиційної. Насіння з вологістю понад 14% можна обробляти не раніш, як за 2-3 дні до висівання. Перед протруюванням насіння має бути очищеним, відкаліброваним, доведеним до високих посівних кондицій.

Під час підготовки до протруєння треба ретельно очистити зерно від пилу і битого зерна. Дрібні частинки пилу і роздроблені частинки зерна мають величезну сумарну поверхню, внаслідок чого значна кількість протруйника витрачається на покриття цієї поверхні, а не для знезараження зерна.

Для підвищення якості протруєння, запобігання осипання протруйників із насіння та покращення санітарно-гігієнічних умов у захисно-стимулюючих сумішах використовують плівкоутворювачі - полівініловий спирт (ПВС), натрієву сіль карбоксил-метилцелюлози (NaКМЦ), а також рідкі комплексні добрива (РКД) марок 10-34-0, 8-24-0. Для приготування 10 л такої рідини на 1 т насіння застосовують 100-200 г ПВС, або 100-200 г NaКМЦ, чи 3 л РКД.

З метою підвищення стійкості рослин проти вірусних хвороб та інших шкідливих організмів одночасно з протруєнням рекомендовано проводити обробку мікроелементами (сполуки добирають з урахуванням результатів агрохімічного аналізу ґрунту), а для стримування росту, підвищення морозостійкості, посухостійкості та покращення фізіологічних показників – регуляторами росту рослин. За використання композицій, що містять інсекто-фунгіцидні протруйники, регулятори росту рослин, мікроелементи та плівкоутворювачі, в 0,2% інкрустуючу рідину вливають маточний розчин регулятора росту, мікродобрив і протруйники насіння у формі рідких препаратів (т.к.с.; КС; КЕ; ВСК).

При проведенні протруєння слід забезпечувати дотримання запланованої норми витрати препаратів для кожної партії насіння з її відхиленням не більше, ніж на $\pm 10\%$. За зменшення норми витрати препарату на 10-15% спостерігається значне зниження ефективності його дії (дані Інституту захисту рослин НААН). У разі подальшого її зменшення на 30% дія протруйника практично зводиться нанівець, а завищення призводить до зниження схожості насіння за рахунок утворення аномальних проростків, нездатних до подальшого розвитку, аж до повної їх загибелі. Особливо небезпечним підвищення норм витрати препаратів може бути для партій насіння з високим ступенем травмування внаслідок порушення технологій збирання і очистки зерна. За травмованості 60-90% кількість насіння з пошкодженим зародком становить 20-40%, внаслідок чого підвищується небезпека зниження схожості. Передпосівну обробку травмованого насіння треба проводити з особливою обережністю – одні протруйники нейтралізують шкідливість травмування, а інші підсилюють. За протруєння насіння Вінцитом 050CS, КС, Вінцитом Форте SC, КС, Вітаваксом 200 ФФ, ВСК, Раксілом Ультра 120 FS, ТН, Максимом Стар 025FS, ТН відмічено мінімальний вплив на схожість насіння, травмованого як у зоні зародка, так і в зоні ендосперму. Слід також враховувати величину насінин (за однакової маси дрібне насіння матиме більшу площу і відповідно – знижений рівень токсикації).

За наявності та шкідливості на сходах озимини протягом перших 2-3 тижнів вегетації хлібної жуужелиці, дротяників і несправжніх дротяників, цикадок, попелиць, злакових мух, інших шкідників насіння за 1-5 днів до сівби обробляють препаратами Вайбранс Інтеграл 235FS, ТН, 1,5-2 л/т, Гаучо 70WS, ЗП, 0,25-0,5 кг/т або аналогами, Гаучо Плюс 466FS, ТН, 0,3-0,6 л/т (по стерньових попередниках - 0,6-0,8 л/т), Гаучо Ево 275FS, ТН, 2 л/т, Командор Гранд, ТН, 0,3-1 л/т, Круїзер 350FS, ТН, 0,4-0,5 л/т або аналогами, Пентафорс 322FS, ТН, 1,5-2 л/т, Рекорд Квадро, ТН, 0,3-0,4 л/т, Селест Топ 312,5FS, ТН, 1-2 л/т, Юнта Квадро 373,4 FS, ТН, 1,5-1,6 л/т (10 л води на 1 т насіння), Тримбіта, ТН, 0,75-1 л/т та іншими дозволеними інсектицидами. Проти вищезгаданих фітофагів та личинок **підгризаючих совок** ефективні Гаучо 70WS, ЗП, 0,25-0,5 кг/т (або аналоги), Нупрід Макс, ТН, 2,0 л/т, Пентафорс 322FS, ТН, 1,5-2 л/т, а також Юнта Квадро 373,4 FS, ТН за максимальних норм.

За перевищення чисельності личинок **хлібної жуужелиці** 1-2 екз./м² у фазу сходів, та 2-3 екз./м² під час куцнення передбачають застосування тих же хімічних засобів, що й проти совок (див. Багатоїдні шкідники).

За ЕПШ злакових мух 40-50 екз./100 помахів сачком, цикад - 70-150 екз./м² необхідно провести крайові або суцільні обробки посівів Актарою 25WG, ВГ, 0,1-0,14 кг/га, Альфагардом 100, КЕ, 0,1-0,15 л/га, Бі-58 Новим, КЕ, 1,5 л/га, Данадимом стабільним, КЕ, 1,0-1,5 л/га, Енжіо 247SC, КС, 0,18 л/га, Карате Зеоном 050CS, СК, 0,15 л/га, Фастаком, КЕ, 0,1 л/га, Ф'юрі, ВЕ, 0,07-0,01 л/га. Ці ж препарати застосовують за наявності на 1 м² 40-50 попелиць, 30-50 жуків хлібної смугастої блішки. В разі заселення личинками злакових мух більше 6-10% стебел обробіток проводять системними препаратами (Бі-58 Новий або аналоги).

У фазі куцнення за інтенсивності ураження **борошнистою рососою, бурюю листковою іржею** - 1%; **сенпторіозом** листя - 5% необхідний захист системними фунгіцидами - Альто Супер 330ЕС, КЕ, 0,4-0,5 л/га, Дерозалом 500 SC, КС, 0,5 л/га, Імпактом 25 SC, КС, 0,5 л/га, Фолікурор 250EW, ЕВ, 0,5-1 л/га, Фальконом 460ЕС, КЕ, 0,6 л/га, іншими. За співпадіння строків захисту посівів від шкідливих комах і хвороб, обприскування поєднують в один технологічний прийом, використовуючи суміші фунгіцидів з інсектицидами.

Важливим елементом сучасних технологій вирощування озимих культур є застосування (у разі потреби) гербіцидів восени. В осінній період, залежно від умов, може сформуватися основне забур'янення посівів озимих зернових культур – до 75% від загальної кількості, втрати урожаю від яких можуть сягати 30%. В області набули значного поширення коренепаросткові (осот рожевий та жовтий) та зимуючі бур'яни (кучерявець Софії, талабан польовий, мак дикий, ромашка непахуча, ін.). У першу чергу вибір гербіциду залежить від видів бур'янів на кожному конкретному полі, але перевагу слід надавати препаратам з відносно широким спектром дії. По сходах бур'янів в осінній період ефективним є використання гербіцидів на

основі сульфонілсечовин, які слід вносити за середньодобової температури вище +5°C: Гранстар Голд 75, ВГ, 20-35 г/га, Гроділ Максї 375OD, МД, 0,09–0,11 л/га, Калїбр 75, ВГ, 30–60 г/га, Пойнтер 75, ВГ, 20-25 г/га.

Шкідники та хвороби озимого ріпаку

Суха, жарка погода серпня обумовила значну активність **капустяних блішок**, які інтенсивно харчувалися на бур'янах та культурних рослинах родини капустяних. Це спостерігалось і на посівах озимого ріпаку, які блішки активно заселяли і пошкоджували, що вимагало проведення заходів захисту. У вересні за прогнозованої жаркої погоди капустяні блішки продовжуватимуть свою шкідливу діяльність і залишатимуться надзвичайно небезпечними в час появи сходів на посівах пізніх строків сівби, які було посіяно вже в пересохлий ґрунт.

Скрізь у вересні продовжиться інтенсивний літ імаго **ріпакового пильщика** (які зовнішнім виглядом дещо нагадують осу червоно-жовтого забарвлення), що за теплих, вологих погодних умов осені може спричинити спалах шкідливості фітофага. Самиці відкладатимуть яйця в тканину листків з нижньої їх сторони уздовж жилок і країв, внаслідок чого утворюються невеликі здуття. Після відродження розвиватимуться личинки фітофага (вересень-жовтень), які живитимуться листками, спочатку виїдаючи отвори, а пізніше - залишаючи лише жилки.

Також в осінній період на посівах озимого ріпаку осередково шкодитимуть **капустяна та совка-гамма, капустяна міль, капустяний та ріпний білани**.

Скрізь рослини ріпаку уражуватимуться **альтернаріозом, фомозом, осередково - пероноспорозом, циліндроспоріозом**.

Восени на нетоксикованих сходах озимого ріпаку в разі сухої погоди з температурою вище 15°C за чисельності **капустяних блішок** 5 і більше екз./м² застосовують Альфагард 100, КЕ, 0,1-0,15 л/га, Децис f-Люкс 25ЕС, КЕ, 0,25-0,5 л/га, Децис 100ЕС, КЕ, 0,1-0,15 л/га, Протеус 110OD, МД, 0,5-0,75 л/га, Фастак, КЕ, 0,10-0,15 л/га (забороняється використовувати солому на корм тваринам, олію – для харчування та в харчовій промисловості), Цезар, КЕ, 0,125-0,15 л/га або іншими згідно «Переліку».

В період від фази 2-4 листків до утворення розетки проти листогризухих шкідників - **ріпакового пильщика, листоїда** (за перевищення порогу шкідливості 3 екз./м²), **біланів та капустяної совки** (ЕПШ - 2 гусениці/м²), а також **капустяних клопів** застосовують Борей, КС, 0,1-0,14 л/га, Галїл, КС, 0,2-0,3 л/га, Децис f-Люкс 25ЕС, КЕ, 0,25-0,5 л/га, Калїпсо 480SC, КС, 0,15 л/га, Ф'юрі, ВЕ, 0,1 л/га.

За появи перших ознак розвитку хвороб - **альтернаріозу, фомозу, циліндроспоріозу, пероноспорозу** – посіви обприскують фунгіцидами Альтерно, КЕ, 0,5-1 л/т, Сїметра 325SC, КС, 0,5-1 л/га, Супрїм, ЕВ, 1-1,5 л/га, Тріафер Т300, КС, 0,6-1 л/га, іншими згідно «Переліку».

Для запобігання переростання, підвищення стійкості до екстремальних погодних умов, покращення перезимівлі та контролю розвитку хвороб в період 3-7 листків проводять інгібування росту листя шляхом обприскування Карамбою Турбо, РК, 0,7-1,4 л/га, Тїлмором 240ЕС, КЕ, 0,75-0,9 л/га, Тїлтом 250ЕС, КЕ, 0,5 л/га, Фолїкуром 205EW, ЕВ, 0,5-0,75 л/га, або їх аналогами згідно «Переліку».

В.о. начальника управління фітосанітарної безпеки

підписано

Віталій ЖОСАН

Заступник начальника відділу захисту рослин,
фітосанітарної діагностики та прогнозування

підписано

Володимир ТЕЛЕФУС